

نقدی بر کتاب «تربیت بدنی در مدارس»

محسن حلاجی*

چکیده

هدف از این پژوهش نقدی بر کتاب «تربیت بدنی در مدارس» بود. پرسشنامه «نقد و بررسی متون و کتب علوم انسانی (کتب ملی)» به عنوان ابزار و چارچوب نقد استفاده شد. کتاب «تربیت بدنی در مدارس» دارای ۴۴۱ صفحه چهاربخش و پانزده فصل است. یافته‌های نقد از دو منظر امتیازات و کاستی‌های شکلی و محتوایی ارائه شد. امتیازات شکلی در حد مطلوبی ارزیابی شد. برخی از امتیازات محتوایی شامل: چینش مطالب در قالب بخش‌ها و فصول برای ایجاد نظم منطقی؛ انسجام درونی مطالب در درون فصول؛ درج منابع در انتهای هر بخش؛ تطابق محتوای فصل‌ها با سر فصل‌های برخی از دروس دانشگاهی؛ کاستی‌های شکلی شامل: جذابیت کم روی جلد؛ بیان مبهم هدف اصلی اثر؛ نبود پیشگفتار، خلاصه فصل و بخش می‌شود. کیفیت چاپ متوسط (و شامل مواردی همچون نوع کاغذ، جلد، جداول و نمودار و...) است. کاستی‌های محتوایی شامل: نداشتن ایده کلی و مدل ساختاری و محتوایی؛ ارجاعات ناکافی؛ فقدان ارائه تصویری جامع از مولفه‌های درس تربیت بدنی؛ بی‌توجهی نسبی به اشاره به نظریه‌های علمی موجود؛ ناهمخوانی محتوای کتاب با سر فصل یک درس مشخص.

کلیدواژه‌ها: ورزش مدارس، برنامه درسی تربیت بدنی، بررسی و نقد کتاب، پداگوژی ورزشی

۱. مقدمه

نقد به عنوان یک مهارت شناختی گویای تلاش ناقد در تمیز امتیازات و کاستی‌های یک اندیشه، روش و یا اثر است. نقد کتاب توصیف، تحلیل انتقادی، ارزیابی کیفیت،

* استادیار برنامه ریزی و مدیریت در تربیت بدنی و ورزش دانشگاه فرهنگیان، hallajymohsen@gmail.com
تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۵/۱۳، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۷/۲

اهمیت و تأثیرگذاری یک کتاب در زمینه ای خاص است. کتاب به عنوان قدیمی‌ترین رسانه مکتوب، همواره از اهمیت زیادی برخوردار بوده است. با پیدایش رسانه‌های دیجیتالی، جایگاه کتاب‌های عمومی نسبت به گذشته تنزل یافته است اما، کتاب‌های علمی و دانشگاهی هرگز از جایگاه مرجعیت خلع نشده‌اند و همیشه به عنوان عامل انتقال پیام‌ها و یافته‌های پژوهش‌های علمی بوده‌اند (نویدی، ۱۳۹۴). رسالت تولید کتاب‌های با کیفیت نه تنها بر دوش مولفین و ناشران بلکه بر دوش ناقدان صاحب‌اندیشه بوده تا با نقد خود هر دوی کاستی‌ها و امتیارات کتاب‌های علمی-دانشگاهی را معرفی کرده و راه را برای بهبود اینگونه کتابها هموار سازند.

انتشار کتابهای علمی - دانشگاهی در علوم ورزشی و تربیت بدنی که دارای رشته‌های نظری - رشته‌های موضوعی (برای مثال: پداگوژی ورزش - آموزش ورزش) است، به دلیل فلسفه و کارکرد آن در ابعاد اجتماعی، تربیتی، سیاسی و اقتصادی و مطرح شدن آن به عنوان یک رشته دانشگاهی با دوره‌های تحصیلی در زیر گرایش‌های متعدد یک ضرورت است. یکی از این گرایش‌ها، گرایش آموزش تربیت بدنی است. به لحاظ تاریخی بُعد علمی آموزش تربیت بدنی بعد از ظهور ورزش و تعلیم و تربیت ورزشی (PE) در صحنه علوم وارد شده است. امروزه ورزش و تعلیم و تربیت ورزشی با عنایت به یافته‌های علوم ورزشی، تجزیه و تحلیل، کنترل و توسعه یافته‌اند. تأثیر علوم ورزشی بطور عمده بر «پداگوژی ورزشی» است. چنین تأثیراتی بدلیل نظریه‌های حوزه علوم ورزشی و رشته‌های کاربردی علوم تربیتی بر رشته علمی «آموزش ورزش و تربیت بدنی» اجتناب‌ناپذیر است. (Haag, ۲۰۰۸).

تالیف و نشر آثار زمانی اهمیت فزاینده خود را نمایان می‌سازد که اثرگذاری مطالب علمی مندرج در کتاب در نهایت جمعیت کثیری را متاثر سازد. از جمله موارد تأثیر مطالب علمی بر دانشجویان و دانشجو-معلمان است، چراکه در نهایت جمع میلیونی دانش‌آموزان متاثر از دانش‌ها، گرایش‌ها و مهارت‌های آموزشی آنها خواهند بود. مسئله پیش روی محقق کسب آگاهی نسبت به کاستی‌ها و امتیازات کتاب «تربیت بدنی در مدارس» نوشته دکتر رحیم رضائی نژاد هم به لحاظ شکلی و به لحاظ محتوایی است از طریق بررسی و نقد آن است. از این رو پرسش‌های تحقیق در چارچوب پرسشنامه «نقد و بررسی متون و کتب علوم انسانی (کتب ملی)» می‌باشد.

۱.۱. معرفی اثر

به عنوان مقدمه ای بر معرفی اثر می توان گفت از سال ۱۳۰۶ خورشیدی که بنا به پیشنهاد سید محمد تدین وزیر فرهنگ «قاون ورزش اجباری» در آموزشگاه ها در مجلس شورای ملی به تصویب رسید تاکنون به دلایل مختلف همچون نبود نیروی متخصص، نبود تجهیزات کافی در برنامه ریزی و اجرا دچار مشکل بوده است (اسمعیلی، ۱۳۸۸). همچنین برداشت ها و نگرش های متفاوت و بعضا ناصحیح به درس تربیت بدنی از سطح مدیریت کلان تا مدرسه بویژه در اجرا، این درس را دچار انحراف در ایفای نقش اصلی خود در بدنه نظام تعلیم و تربیت کرده است. عامل اصلی برای تصحیح ایفای این نقش، برنامه ریزی جامع و مبتنی بر انتظارات اسناد ملی و پژوهش های داخلی و خارجی است. بهره گیری از مطالعات داخلی و خارجی و پردازش یافته های آنها در قالب کتابهای علمی کار برنامه ریزان را در برنامه ریزی ساده می کند. از این رو از سال های گذشته متخصصین علاقه مند به نشر آثار مرتبط با این موضوع کرده اند، برای نمونه: کلیات روش های تدریس درس تربیت بدنی دوره ابتدائی (امیرتاش، ۱۳۷۲)؛ روش تدریس تربیت بدنی در مدارس راهنمایی (پویانفر، ۱۳۷۵)؛ کتاب معلم تربیت بدنی، راهنمای تدریس، پایه اول ابتدایی (سراجزاده، ۱۳۸۲)؛ مدلهای آموزش تربیت بدنی در مدارس (رمضانی نژاد، ۱۳۸۵)؛ روش تدریس تربیت بدنی (شفیعی، ۱۳۸۶)؛ روشها آموزش تربیت بدنی (آذربانی، ۱۳۸۹)؛ روشها، فنون والگوهای تدریس تربیت بدنی (آذربانی، ۱۳۹۲)؛

آموزش تربیت بدنی، اهداف و راهبردها (Helison، ۱۳۹۲ ترجمه محسن حلاجی)؛ آموزش مسئولیت پذیری از طریق فعالیتهای حرکتی (Helison، ۱۳۹۲ ترجمه محسن حلاجی) و راهنمای کاربردی الگوها و روشهای تدریس تربیت بدنی، (حلاجی، ۱۳۹۴). این روند ادامه دارد و در آینده منابع متنوع و جامع تری در اختیار برنامه ریزان، معلمان و دانشجو معلمان قرار خواهد گرفت.

تحقق اهداف تربیت بدنی در مدارس مستلزم گذر از فرایندی است که از برنامه ریزی درسی، اجرا و ارزشیابی از عناصر کلیدی آن به شمار می رود. هاگ (۲۰۰۸) مدل APRE را به عنوان مدل APRE بعنوان تبیین فرآیندی از فرآیند یاددهی - یادگیری و تمرین در ورزش معرفی می کند. این مدل فرآیندی را می توان با مدل ساختار عاملی مطابقت داد. هر دو ساختار به منظور تهیه یک چارچوب نظری برای نظریه آموزشی

(برای مثال: ساختار عاملی) و یک چشم انداز عملی (برای مثال: ساختار فرآیندی) بسیار مهم هستند (Hayman، ۲۰۰۳، به نقل از Haag ۲۰۰۸). در شکل ۱ می توان تطابق بین ساختار عاملی با مراحل فرآیند APRE را مشاهده کرد.

فرآیند - محوری	عامل - محوری
A - تجزیه و تحلیل	۱- پیش نیازهای انسان شناختی ۲- پیش نیازهای اجتماعی - فرهنگی
P- برنامه ریزی	۳- آرمان ها/ اهداف ۴- محتوا
R- اجرا (عمل)	۵- روش ۶- رسانه
E- ارزشیابی	- محصول (نتیجه) - فرآیند

در شکل ۱ تطابق بین ساختار عاملی با مراحل فرآیند APRE

پر واضح است که ترکیب ساختار عاملی و فرآیندی باید در یک نظام آموزشی تحقق پیدا کند (Haag، ۲۰۰۸). مولف در همین راستا با عنایت به تجارب برنامه ریزی و آموزشی خود در این رشته علمی کتاب «تربیت بدنی در مدارس» را تالیف کرده است. در ادامه اثر مذکور از دو بعد شکلی و محتوایی ابتدا معرفی و سپس با تاکید بر امتیازات و کاستی ها بررسی و نقد شده است.

۱،۲. شکل اثر: کتاب « تربیت بدنی در مدارس» دارای ۴۴۱ صفحه، مصور، دارای جدول و نمودار، چهار بخش و پانزده فصل است. قطع کتاب وزیری و نوع جلد شومیز است. همچنین کتاب دارای سخن ناشر و مقدمه مولف می باشد. هر فصل با مقدمه ای کوتاه شروع شده و پس از ذکر هر زیرعنوان موالف تلاش کرده تا با آوردن توضیحات کافی و بعضاً هم راه کردن متن با جداول و اشکال و البته نه همیشه فهم مطالب را تسهیل سازد. همچنین در انتهای اکثر فصول قسمتی تحت عنوان فعالیت های آموزشی

آورده شده است. در انتهای هر بخش از کتاب منابع مورد استفاده به ترتیب فارسی و انگلیسی آورده شده است.

۱,۳. محتوای اثر: در مقدمه کتاب مولف به معرفی اجمالی ساختار کتاب شامل بخش بندی و فصول زیر مجموعه هر بخش و نیز هدف آنها می پردازد. خواننده با مطالعه مقدمه به اجمال دید کلی از کتاب بدست می آورد.

بخش اول با عنوان «کلیات و مفاهیم تربیت حرکتی و ورزشی» شامل چهار فصل است. فصل اول با عنوان «مفاهیم و حوزه تربیت حرکتی و ورزش» به تعریف مفاهیم بنیادین حرکت، تربیت بدنی و حرکتی، بازی و ورزش، عناصر اصلی آموزش حرکت و ورزش (فرایند، میانجی و نتیجه)، سطوح برنامه های تربیت حرکتی و ورزشی در جامعه (ورزش تربیتی، همگانی، قهرمانی و حرفه ای)، و سلسله مراتب برنامه های تربیت بدنی در مدارس از دیدگاه های مختلف برای نمونه (مدل مهارتهای ادراکی، مهارتهای حرکتی و بازی، مهارتهای پایه ورزش و ورزش) می پردازد. این فصل در مجموع ارائه دهنده مباحث نظری است و از جنس مبانی تربیت بدنی و ورزش محسوب می شود. فصل دوم با عنوان «اهداف تربیت حرکتی و ورزشی» به تبیین اهمیت تدوین اهداف، اهداف عمومی تعلیم و تربیت، اصول تنظیم اهداف، طبقه بندی اهداف تربیت حرکتی و ورزشی (در قالب حیطه های شناختی، عاطفی و روانی حرکتی)، اهداف اختصاصی تربیت حرکتی و ورزشی (اهداف جسمانی و مهارتی، اهداف عاطفی و اجتماعی و اهداف ادراکی و شناختی)، مقایسه اولویت اهداف تربیت بدنی تربیت حرکتی و اهداف تربیت بدنی در دوره های تحصیلی می پردازد. این فصل مبنای برنامه ریزی درسی تربیت بدنی محسوب می شود. فصل سوم با عنوان «استانداردهای درس تربیت بدنی» ضمن پرداختن به تعریف استاندارد آموزشی، از هفت استاندارد اصلی درس تربیت در مدارس یاد کرده و برای هر پایه تحصیلی به طور جداگانه به تشریح آنها می پردازد. مطالب این فصل نیز مبنای برنامه ریزی درسی تربیت بدنی محسوب می شود. فصل چهارم با عنوان «مربیگری ورزش در مدارس» با هدف ایجاد آمادگی روانی برای مربیان نگاشته شده است. در این فصل مولف کوشش کرده تا با پرداختن به مسئولیت های شغلی مربیان، شایستگی های شغلی مربیان، اهداف حرفه ای مربیان و ارتباط با دانش آموزانها را با کارها و فعالیت هایشان آشنا سازد.

بخش دوم با عنوان «شناخت یادگیرنده» دارای سه فصل است. فصل پنجم با عنوان «ویژگی ها و نیازهای رشدی دانش آموزان»، ویژگی های جسمانی- حرکتی، ویژگی

های شناختی و ذهنی و ویژگی های عاطفی - اجتماعی دختران و پسران دوره های تحصیلی ابتدایی، راهنمایی و متوسطه را با جزئیات ارائه کرده و همچنین به تشریح نیازهای کودکان و نوجوانان در رابطه با ورزش و سرانجام رابطه نیازهای دانش آموزان با محتوای درس تربیت بدنی پرداخته است. این فصل مبنای برنامه ریزی درسی تربیت بدنی است. فصل ششم با عنوان «تفاوت های فردی و عملکرد حرکتی» به بحث و توضیح راجع دامنه و انواع تفاوت های فردی (شامل تفاوت های جسمانی و ساختار بدنی، تفاوت در توانایی حرکتی، تفاوت عاطفی و شخصیتی، تفاوت های اجتماعی - فرهنگی و تفاوت های شناختی و ذهنی) پرداخته و به منظور آشنا ساختن خوانندگان با استعداد حرکتی و ورزشی، ابتدا موضوع هوش و طبقه بندی های ارائه شده را مطرح و در ادامه در قالب جداول مستند سن شروع فعالیت های کودکان در رشته های ورزشی همراه با توضیح استعداد یابی ورزشی در مدارس و مدارس تخصصی ورزش آورده است. در انتهای فصل به نقش خانواده در تربیت ورزشی دانش آموزان اشاره کرده است. فصل هفتم با عنوان «دانش آموزان کم توان حرکتی» آخرین فصل بخش دوم کتاب است که راجع به دانش آموزان کم توان ذهنی، دانش آموز کم توان حرکتی (خام حرکت)، دانش آموز کم توان جسمانی و فیزیولوژیک (ناهنجاریهای اسکلتی، صرع، کم خونی و...)، کم توانیهای رفتاری (کم تحرکی، پرخاشگری، ترس از فعالیت بدنی، ...)، تربیت حرکتی و ورزشی دانش آموز کم توان و برنامه تربیت حرکتی ویژه به تفصیل سخن می گوید. این فصل اطلاعاتی را در اختیار خواننده قرار می دهد که او را با بخشی از ملاحظات حاکم بر اجرای برنامه درس تربیت بدنی آشنا و مسلط می سازد.

بخش سوم با عنوان «برنامه حرکتی و ورزشی در مدارس» دارای چهار فصل است. فصل هشتم با عنوان «مراحل اساسی برنامه ریزی و طرح درس» بدنبال آشنا ساختن معلمان با مراحل اساسی در برنامه ریزی درسی (شامل: تجزیه و تحلیل شرایط، تعیین و اولویت بندی اهداف، سازماندهی محتوای برنامه و درس، سازماندهی تجارب آموزشی و یادگیری و سنجش و ارزشیابی)، طبقه بندی فعالیت های تربیت بدنی و ورزش در مدارس، اندازه گیری محتوای برنامه تربیت بدنی، طرح درس (سالانه، روزانه، تک آموزشی) است. این فصل بر این پیش فرض نگاشته شده که برنامه درسی ملی وجود ندارد و معلمان ناگزیر برای اجرای این درس خود باید به برنامه ریزی بپردازند. فصل نهم با عنوان «برنامه تعلیم و تربیت حرکتی» ضمن اشاره به پتانسیل های آموزشی و تربیتی حرکت، به توصیف چستی تعلیم و تربیت حرکتی، اهداف تعلیم و تربیت

حرکتی، اجزاء حرکت (شامل: اندام حرکت، مکان یا فضای حرکت، ابراز وجود حرکتی، جابجایی حرکات، موقعیت بدن در حرکت، سطح و مسیر حرکت، شکل کلی بدن در حرکت، شکل حرکت، اجرای حرکت و نوع حرکت)، روابط حرکتی (ترکیب حرکات، ترکیب حرکات با اشیاء، ترکیب حرکات با افراد)، اصول اجرای برنامه تعلیم و تربیت حرکتی، فعالیتها و برنامه تربیت حرکتی (شامل: بهداشت و سلامت فردی، تمرینات درک حسی-حرکتی، شناخت بدنی و حرکتی، فعالیتهای گرم کردن، فعالیتهای دستکاری و درک دیداری، حرکات بنیادی، حرکات مقدماتی ژیمناستیک و دو و میدانی، حرکات موزون و نمایشی، حرکات مهارتی ساده، حرکات ترکیبی، حرکات تقلیدی، حرکات شیرین کاری و بازیهای پرورشی و ورزشی ساده) می پردازد. بخش عمده ای از مطالب این فصل در درس مبانی تربیت بدنی ارائه می شوند، اگرچه به خوبی به محتوای درس تربیت بدنی در این فصل اشاره شده است. فصل دهم با عنوان «برنامه های آموزش بازی، مهارت و آمادگی جسمانی» اشاره مستقیم به الگوهای آموزش و تدریس محتوای درس تربیت بدنی دارد. در این فصل سه الگوی آموزش بازی (شامل زیر عناوین: اهداف بازی، انواع بازی و...)، آموزش مهارتهای حرکتی و ورزشی، و آموزش آمادگی جسمانی ارائه شده که الگوهای برای اجرا برنامه درس تربیت بدنی محسوب می شود. اگرچه بکاری گیری این الگوها باید متناسب با دوره و پایه تحصیلی دانش آموزان باشد. فصل یازدهم با عنوان «برنامه ریزی رشد شناختی و رشد عاطفی - اجتماعی» به ارائه دو مدل آموزش و تدریس تربیت بدنی با هدف رشد شناختی و رشد عاطفی - اجتماعی می پردازد. اکنون مشخص شده است که این درس دارای ظرفیت های زیادی برای پرورش خصایص اخلاقی و رشد اجتماعی دارد و از اینرو ضمن ارائه نظریه های در این خصوص مدل های برای آن نیز معرفی گشته است. درکنار این مهم برنامه ریزان و معلمان بر این باورند که تدریس این درس به رشد شناختی (دانش، درک، کاربرد، تحلیل، ترکیب و قضاوت) کمک کند.

بخش چهارم - «سازماندهی کلاس و محیط آموزشی» دارای چهار فصل است. فصل دوازدهم با عنوان «مدیریت کلاس تربیت بدنی»، به موضوع حساس روش کلاس داری تربیت بدنی می پردازد. مولف در این فصل ابتدا محیط کلاس تربیت بدنی و ورزش را توصیف کرده و سپس با ذکر حقوق و مسئولیت های معلم و شاگرد، سازماندهی کلاس، روش های اداره کلاس شامل: گروه بندی و انواع آن، مدیریت رفتار در کلاس، تشکیل تیم و تمرین، فضای روباز در مدرسه، سنجش و اندازه گیری در

کلاس به توضیح موارد می پردازد. سنجش و اندازه گیری خود یکی از حوزه های مستقل هر نوع عنوان درسی است (منبع)، از اینرو نیاز به اختصاص یک فصل مجزا دارد. فصل سیزدهم «روش های تدریس تربیت بدنی»، به تشریح مفهوم تدریس، طبقه بندی اهداف تدریس، روشهای تدریس (شامل: روش دستوری، روش تکلیفی، روش گام به گام، روش حل مسئله و روش اکتشافی)، انتخاب روش تدریس مناسب، مراحل تدریس، استراتژی های تعامل با دانش آموزان، کتاب درسی تربیت بدنی، فعالیت های آموزشی نامناسب در مدرسه (مانند: اجرا و نمایش توسط عده ای خاص از دانش آموزان، رها کردن توپ در فضای مدرسه و ...)، لذت و رضایت در کلاس و مسابقات ورزشی در مدرسه می پردازد. مولف سعی دارد در این فصل ویژگی های تدریس مطلوب را از نامطلوب بازشناسد و به ایجاد فضای شاد در کلاس کمک کند. فصل چهاردهم «مدیریت ایمنی و ریسک در کلاس» به تشریح مفهوم ریسک و ایمنی، مدیریت ریسک، مسئولیتهای قانونی معلم در کلاس تربیت بدنی و همچنین ملاحظات ایمنی دوران رشد دانش آموزان، آسیبهای ورزشی و تدابیر آموزشی لازم برای پیشگیری از بروز حوادث غیر قابل پیش بینی در آموزش و زمان تمرین می پردازد. آخرین فصل کتاب، فصل پانزدهم «سابقه اجرای درس تربیت بدنی در مدارس» به عنوان مطالبی افزودنی به توصیف و تشریح سابقه درس تربیت بدنی و ورزش، وضعیت درس تربیت بدنی و ورزش، وضعیت محتوای درس تربیت بدنی و در نهایت بررسی اجرای درس تربیت بدنی در مدارس جهان می پردازد. بنابراین خواننده در این فصل به یک برداشت جهانی از وضعیت موجود این درس خواهد رسید.

۲. روش شناسی

روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است. موضوع مورد بررسی و تحقیق ساختار و محتوای کتاب «تربیت بدنی در مدارس» است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه «نقد و بررسی متون و کتب علوم انسانی (کتب ملی)» ساخت پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی بود. روایی صوری، سازه و محتوایی پرسش نامه توسط جمعی از اعضای هیات علمی داخل و خارج از پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی تعیین شد. این پرسشنامه دارای دو بعد شکلی و محتوایی است. سؤالات بعد شکلی شامل چهار سؤال در خصوص مؤلفه های جامعیت صوری، فنی و ظاهری، نگارشی و ویرایشی و روان و رسا بودن بود. سؤالات بعد محتوایی شامل بیست سوال در ده

قسمت در خصوص ۱- نظم منطقی با دو سؤال، ۲- کمیت و کیفیت منابع با چهار سؤال، ۳- تحلیل و بررسی با دو سؤال، ۴- نوآوری و نو بودن با دو سؤال، ۵- مبانی و پیش فرضها با دو سؤال، ۶- انطباق و جامعیت با سه سؤال، ۷- نحوه بکار گیری ابزار های علمی با یک سؤال، ۸- اصطلاحات تخصصی با یک سؤال، ۹- رویکرد کلی با یک سؤال و ۱۰- کاربرد آموزشی با دو سؤال.

۳. یافته‌ها

یافته های پژوهش با عنایت به روش تحقیق در چارچوب تحلیل ابعاد شکلی و محتوایی اثر با استفاده از ابزار پژوهش در قالب امتیازات و کاستی ها ارائه می گردد.

۳-۱. تحلیل ابعاد شکلی

۳-۱-۱. امتیازات

به منظور افزایش اثربخشی و سهولت استفاده از کتاب، قسمت هایی از جمله فهرست مطالب، مقدمه، فعالیت های آموزشی، فهرست منابع به تفکیک بخش، جدول، تصویر، نمودار و سایر مواد دیداری در کتاب گنجانده شده است که به جامعیت صوری کتاب کمک می کند. در بررسی کیفیت فنی و ظاهری می توان اشاره کرد که از نظر حروف نگاری، هم نوع قلم و هم اندازه مورد استفاده برای نوشتن مطالب مناسب است؛ به گونه ای که به آسانی مطالب قابل خواندن است و برای دشواری درک مطالب، عناوین با قلم پررنگ مشخص شده است. به علاوه در صفحه آرایشی نیز سعی بر آن بوده است تا به نحو مطلوبی عمل شود و تلاش شده است مواد دیداری مثل جدول ها و طرح ها تنها در یک صفحه قرار گیرد تا به راحتی کل آن توسط خواننده قابل رویت باشد. به عنوان یکی از عوامل موثر بر دوام کتاب، صحافی نیز در حد قابل قبولی است. علی رغم تعداد زیاد صفحات کتاب (حدود ۴۴۱ صفحه)، و به تبع آن قطور بودن کتاب تالیف شده به گونه ای صحافی شده است که استحکام خوبی دارد و تورق آن باعث گسستن صفحات از یکدیگر نمی شود. همچنین قطع کتاب بعنوان یک کتاب دانشگاهی مناسب است.

از دیگر مزایای کتاب می توان به رعایت قواعد عمومی ویرایش و نگارش اشاره کرد. با توجه به این که کتاب از جمله انتشارات دانشگاهی است، لذا دارای ویراستار علمی و ادبی بوده و این ویژگی سبب شده است که کمک شایانی به بهبود قواعد ویرایشی و

نگارشی شود. اثر مذکور از جهت نگارش و ویرایش و همچنین روانی متن در حد مطلوب است. این موضوع در سرتاسر کتاب قابل درک است. به عبارت دیگر نگارش یک دست بوده و توسط خود نویسنده هدایت شده است و این تلاش به روان و رسا بودن اثر در حد مطلوب و عالی کمک کرده بگونه ای خواننده می تواند به راحتی و پیوسته مفاهیم مطرح شده را دنبال کند. همچنین وجود قسمتی تحت عنوان فعالیت های آموزشی که در اکثر فصول کتاب آورده شده است از مزایای شکلی و ساختاری کتاب به شمار می رود و کمک خوبی به دانشجو در درک و فهم عمیقتر مطالب می کند.

۲،۱،۳ کاستی ها

در بررسی مولفه های جامعیت صوری که هدف از آنها تسهیل مطالعه اثر است مشخص شد که کتاب دارای پیش گفتار، بیان صریح هدف اصلی اثر، فهرست اجمالی، اهداف درس، خلاصه فصل و بخش، نتیجه گیری و پیشنهادات و واژه نامه موضوعی نیست. از سوی دیگر، طرح روی جلد جذابیت ندارد و حداقل رنگ آمیزی در آن بکار رفته است و با عنوان کتاب و موضوع آن تناسب زیادی ندارد. کیفیت چاپ متوسط است (مواردی همچون نوع کاغذ، جلد کتاب، تنظیم جداول و نمودار و...). در ضمن جلد کتاب از استجمام کافی با توجه به تعداد صفحات برخوردار نیست.

۲،۲. تحلیل ابعاد محتوایی

۱،۲،۳ امتیازات

تلاش در جهت سازماندهی مطالب تا رسیدن به نظم منطقی برای پیاده سازی ایده مولف از ضروریات است. یکی از مهمترین این اقدامات تنظیم مطالب در قالب بخش ها و فصل ها است. مولف این کتاب بخوبی از این روش برای چینش فصول مرتبط به هم در قالب بخش ها استفاده کرده است. از امتیازات بارز این کتاب انسجام درونی مطالب در درون فصول کتاب است. نویسنده توانسته است بخوبی در اکثر فصول اینکار را انجام دهد. در فصل دوم اهداف تربیت حرکتی و ورزشی دارای زیر عناوین مناسب و دارای نظم منطقی در چینش آن هاست. برای نمونه ذکر اهداف عمومی و کلی و سپس پرداختن به اهداف اختصاصی و... برخی از فصول مثل فصل نهم با نظم منطقی بیشتری تنظیم شده است. بدون شک این فصل از فصول کلیدی این کتاب است و

نویسنده توانسته است آن را تا حد مطلوبی بشکافد. همچنین میزان انطباق محتوای اثر با عنوان کتاب، عناوین بخش ها، فصول و در مجموع با فهرست مطالب بسیار قوی است. مولف به تمامی مواردی که در تربیت بدنی مدارس (با تاکید بر درس تربیت بدنی) مهم بوده، پرداخته است.

از دیگر امتیازات محتوای اثر آن است که منابع هر بخش در انتهای همان بخش آورده شده است. این اقدام بسیار شایسته است و می تواند به لحاظ کمی و کیفی منابع را غنا بخشد. منابع بکار رفته بطور کلی شامل کتاب، مقاله و سایت می باشد. تا آنجا که ناقد این اثر اطلاع دارد. نویسنده از محققان و نویسندگان سرشناس داخلی و خارجی که آثار آنها از سوی ناشران برتر به چاپ رسیده است، بهره برده است، برای نمونه هیومن کینتیکس (HUMAN KINETICS) ناشر برتر بین المللی کتاب های ورزشی است. کمیت و تعداد منابع در انتهای هر بخش به حد کفایت می باشد و نویسنده تلاش کرده است تا از حداکثر منابع موجود برای تبیین و اعتبار مطلوب بهره ببرد. این موضوع ناشی از این مطلب است که نویسنده از افراد مجرب، کوشا و صاحب تجربه در این موضوع می باشد.

از امتیازات این اثر عدم سوگیری و جانبداری علمی است. نویسنده کوشیده تا از منابع علمی معتبر در کیفیت تدوین مطالب هر فصل حداکثر بهره را ببرد. بنابراین میزان سازواری محتوای علمی و پژوهشی اثر با مبانی و پیش فرض های مورد قبول در حوزه نظری و موضوعی بویژه در درون هر فصل مطلوب ارزیابی می شود.

سازواری محتوای علمی و پژوهشی اثر با مبانی و پیش فرض های دینی و اسلامی (اگرچه به صراحت به آن اشاره نشده است) اما وجود دارد. تربیت بدنی اکنون در مبانی نظری تحول بنیادین وزارت آموزش و پرورش ذیل ساخت زیستی و بدنی مورد توجه قرار می گیرد. از اهداف این ساحت بعنوان یکی از شش ساحت مهم تربیت، تقویت قوای جسمانی و حفظ و افزایش آمادگی جسمانی است. بنابراین اگرچه توجه این ساحت عمدتاً پیرامون سلامت است، اما به تربیت بدنی به عنوان یکی از ظرفیتهای برقراری و حفظ سلامت تاکید شده است (اگرچه مطابق با مبانی نظری سلامت یکی از پی آمدها و نه اهداف تربیت بدنی محسوب می گردد). به همین منوال در سند برنامه درسی ملی یکی از حوزه های یازده گانه تربیتی حوزه تربیت و یادگیری سلامت و تربیت بدنی است، که عمدتاً اهداف خود را دنبال می کند. بنابراین این درس بعنوان یکی از دروس ممکن حوزه یادگیری سلامت و تربیت بدنی در راستای تحقق شئون

حیات طیبه گام بر می دارد و از این رو این کتاب سازواری لازم را در بسترسازی کسب شایستگی های دانش آموزان با رویکرد اسلامی را دارد. بویژه اینکه در حوزه اهداف عاطفی و اجتماعی مدل های مطرح شده است که از جمله بهترین مدل های تکامل عاطفی و اخلاقی دانش آموزان محسوب می شود (رجوع شود به مدل دونالد هلیسون در فصل یازدهم).

مطالب این اثر تا حدی با آخرین سرفصل ها مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری برای برخی از درس ها مطابقت دارد. هم اکنون درسی با این عنوان در دانشگاه تدریس نمی شود. بلکه درسی یا درس های که نزدیک به این عنوان باشند همچون درس آموزش تربیت بدنی، روش تدریس تربیت بدنی در مدارس متوسط است. بنابراین این کتاب می تواند بطور گزینشی نیازهای آموزش واحد های درسی فوق یا واحد های درسی جدید مثل الگوها و روش های آموزش تربیت بدنی کودکان را مرتفع کند. در این اثر مولف از مولفه های جامعیت صوری (ابزارهای علمی لازم مانند مقدمه، فهرست، فعالیت های آموزشی، جدول، تصویر و نمودار و...) برای تفهیم موضوع بهره جسته است. مولف مقدمه ای برای معرفی اثر ارائه کرده است که این مقدمه نسبتاً کوتاه است و به ساختار کتاب اشاره می کند. کتاب دارای فهرست مفصل است که به تمامی عناوین بخش ها، فصل ها و زیر فصل ها اشاره دارد. کتاب دارای قسمت فعالیت های آموزشی است که جایگزین قسمت آزمون و تمرین می باشد. مولف از جدول و نمودار برای تفهیم مطالب استفاده کرده است. تعداد ۱۸ جدول و ۲۰ نمودار در کتاب استفاده شده است که توزیع پراکندگی آن در برخی از فصول بیشتر است. در مجموع می توان گفت که استفاده از مولفه های جامعیت ضروری در حد خوبی در کتاب استفاده شده است.

کیفیت، میزان کاربرد و معادل سازی اصطلاحات تخصصی در این اثر (با توجه به روان و رسابودن نزد مخاطب تخصصی آن) خوب ارزیابی می شود. در طول فصل اول مولف به اصطلاحات تخصصی فراوانی اشاره کرده است که دارای معادل های خارجی است. با توجه به توان بر قدرت تبیین نویسنده در سرتاسر کتاب واژه های تخصصی به همراه معادل های آنها خوبی بکار رفته است (برای نمونه فصل هفتم، فصل هشتم، فصل نهم و...)

در یک نگاه کلی، رویکرد اثر نسبت به فرهنگ و ارزش های اسلامی و نیازهای علمی یا کاربردی مطرح در فضای جامعه ی اسلامی امروز مثبت ارزیابی می شود. این کتاب

بعنوان یک کتاب درسی دانشگاهی، یک کتاب کمک آموزش برای معلمان تربیت بدنی دارای رویکردی علمی آموزشی است. مطابق با سند برنامه درسی ملی (۱۳۹۱) این کتاب می تواند در راستای تحقق اهداف ساخت زیستی و بدنی مورد استفاده برنامه ریزان باشد (جهت تدوین راهنمای برنامه درسی تربیت بدنی و یا ورزش مدارس). بنابراین با عنایت به اهداف ساحت مذکور که عمداً در راستای ارزش ها و نظام معیار اسلامی است، این کتاب در جهت تحقق ارزش های اسلامی (تکامل جسم در ارتباط با روح و روان) در حوزه تربیتی و یادگیری سلامت و تربیت بدنی که جسم را امانت الهی می داند گام برمی دارد.

۲،۲،۳. کاستی ها

در بررسی نظم منطقی و انسجام مطالب در کل اثر (و یا تسلسل عناوین بخش ها با فصول) ابتدا باید ایده کلی مولف را دریافت کرد. ایده کلی بواسطه عنوان کتاب و اشارات نویسنده در مقدمه کتاب حاصل می شود. نویسنده در ابتدای مقدمه کتاب بدون اشاره مستقیم به ایده خود از نگارش کتاب، تربیت بدنی را بخشی از برنامه آموزشی مدرسه و دستیابی به اهداف آن را از طریق برنامه ریزی ممکن می داند. بنابراین استنباط ناقد مطابق با هاگ (۲۰۰۸) این است که ایده مورد نظر نویسنده « برنامه ریزی درسی تربیت بدنی مدارس » است و می توان گفت که طراحی کلی کتاب نزدیک مدل ساختار عاملی است. از منظر مدل ساختار عاملی مولف باید فصلی را در ابتدای بخش اول به موضوع پیش نیازهای انسان شناختی و اجتماعی - فرهنگی می داد اما بخش جداگانه ای را تحت عنوان «شناخت یادگیرنده» به رشته تحریر در آورده است که خود دارای امتیازات و کاستی های است. و در انتها کتاب نیز فصل جداگانه ای را به ارزشیابی اختصاص می داد. گذشته از این دو کاستی در نظم منطقی و انسجام مطالب در کل اثر، بخش اول به راحتی می تواند تغییر عنوان داده و با عنوان «اهداف و استانداردهای تربیت بدنی»، حتی فصل اول را نیز در خود جای داده و نظم منطقی خود را با مدل ساختار عاملی حفظ کند. بخش سوم برای آشنا ساختن خواننده با برنامه ریزی درسی تربیت بدنی طراحی شده، اولین فصل این بخش از برنامه ریزی سخن می گوید و فصول بعدی آن به برنامه ریزی تعلیم و تربیت حرکتی، بازی، مهارت، آمادگی جسمانی، رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی پرداخته، درحالیکه قصد او اشاره به انواع محتوای این درس است، باید از واژه محتوا برای این بخش استفاده می کرد. استفاده از

واژه محتوا نظم منطقی را به مدل ساختار عاملی نزدیک می کند، اما اکنون با بکار بردن واژه برنامه ریزی، نویسنده به سراغ مدل فرآیندی رفته است. در ادامه بررسی نظم منطقی، بخش چهارم کتاب دارای کاستی های است. عنوان این بخش نمی تواند در بر گیرنده تمامی عناوین فصول زیر مجموعه باشد. مطابق با مدل ساختار عاملی اکنون مولف باید به دنبال روشی برای پیدا کردن محتوا باشد. اما یکی از فصول این بخش راجع به روش تدریس است. بنابراین اهمیت الگوها و روش های تدریس که رکن اصلی تحقق اهداف تربیت بدنی است به اندازه شایسته آشکار نشده است. در نهایت مطابق با هر مدلی که قصد تالیف داشته باشیم باید به موضوع ارزشیابی به پردازیم، اما ارزشیابی که خود نیز یک رکن است، بطور مختصر در لابلای فصول به آن پرداخته شده است.

پس از بررسی کاستی های نظم منطقی بین بخش های کتاب، نوبت به بررسی کاستی های نظم منطقی در درون هر بخش می رسد. فصل دوم، سوم، و چهارم ارتباط ضعیفی با عنوان بخش اول دارند. همچنین ارتباط عنوان فصل سیزدهم و پانزدهم با عنوان بخش چهارم روشن نیست.

طبیعی است که نویسنده کتاب بعنوان استاد دانشگاه، در نقش فردی متخصص در زمینه پژوهش به موضوع ارجاع دهی مسلط بوده و در سرتاسر کتاب به آن اهمیت دهد، اما ضعف های در این خصوص مشاهده می شود. بطور کلی تعداد منابع انتهای هر بخش با آنچه در متن ذکر شده است، همخوانی ندارد. برای نمونه در بخش دوم: شناخت یادگیرنده دارای ۵۹ منبع است درحالیکه فقط ۴۰ ارجاع در متن همین بخش به چشم می خورد. از سوی دیگر توزیع پراکندگی منابع مناسب نیست، برای نمونه فصل هفتم: از صفحه ۲۰۰ تا ۲۱۷ هیچ ارجاعی و ذکر منبعی به چشم نمیخورد! و تا انتهای همین فصل فقط یک ارجاع وجود دارد. درحالیکه او می توانست حداقل یک ارجاع در انتهای هر زیرعنوان داشته باشد. نمونه دیگر در بخش سوم اینگونه است، تعداد منابع انتهای بخش ۳۵ عنوان و تعداد ارجاعات ۲۴ مورد می باشد. او در برخی از موارد از ارجاع خودداری کرده است! و یا تلویحا از آنها استفاده کرده است. فصل نهم: از صفحه ۲۴۵ تا انتهای فصل (صفحه ۲۹۳) فقط یک ارجاع دارد. این درحالی است که این فصل شامل پژوهش های بسیار می باشد و نویسندگان و نظریه پردازان آن تقریبا همگی خارجی هستند!

کیفیت ارجاعات و امانت داری در حد متوسط است و از مطالب دیگران بدون ذکر منبع استفاده شده است. نمونه های آن علاوه بر آنچه در پاسخ به سوال پنجم آورده شده است، می توان به موارد دیگری هم اشاره کرد: در صفحه ۲۹۹، نویسنده اسامی بازی های مختلف را ذکر می کند، اما مرجع این نام گذاری کجاست؟ مثل بازی های موازی، ارتباطی و... از سوی دیگر بسیاری از پاراگراف ها که شامل اظهارات و نظرات نویسنده است یا بدون منبع و ارجاع رها شده است و یا غیر مستقیم و... به آنها اشاره شده است. اگرچه او در موضوع صاحب نظر است و بنابراین ارجاعات خط به خط ضرورت زیادی پیدا نمی کند، اما بسیاری از مطالب در قالب چند صفحه بدون ذکر ارجاعات (حتی به شکل کلی) وجود دارند. برای نمونه صفحه ۳۰۳، موضوع بازی رشد جسمانی، بازی و رشد ذهنی و شناختی، بازی و رشد اجتماعی و بازی با رشد عاطفی، علاوه به نظریه پردازی شامل تحقیقات بسیاری است که نویسنده می توانست حداقل به یک مورد از آنها اشاره کند!

در بررسی و تحلیل اثر از منظر علمی «مساله»، نویسنده تحت عنوان «تربیت بدنی در مدارس» اقدام به تنظیم عناوین بخش ها کرده است. اما او مدلی مفهومی و حتی ساختاری از اجزا و مولفه های این عنوان ارائه نداده است تا خواننده در طول کتاب آن دنبال کند. ارائه این مدل می توانست به درک نسبت های اجزا مدل کمک کند. بنابراین اگر ایده او آشنا ساختن مخاطب با تربیت بدنی در مدارس باشد، ضرورت ارائه مدلی از کلیه عناصر و وقایع ضروری می باشد تا خواننده مسئله اصلی و اجزا آنها را درک کند. کاستی دیگری که به چشم می خورد، بلا تکلیفی جایگاه این کتاب در بین کتابهای نزدیک (مشابه و هم عنوان) است. برای نمونه نسبت این کتاب با کتاب های **راهنمای معلم** (که ویژه معلمان هر پایه تحصیلی) از سوی سازمان پژوهش و برنامه ریزی درسی تالیف می شود چیست؟ همچنین مولف در مقدمه کتاب اشاره ای به کتاب های چاپ شده نسبتاً نزدیک و همسو با محتوای اثر نکرده است.

از منظر نوآوری (اعم از طرح نظریه ی علمی جدید و ارائه ساختار علمی نو)، کتاب مذکور دارای کاستی های است. برای نمونه مولف اشاره ای مستقیم و یا غیر مستقیم به نظریه پداگوژی ورزشی (sport pedagogy) که شامل دو نظریه برنامه ریزی درسی ورزش (sport curriculum) و نظریه آموزش ورزش (sport instruction) می باشد، نکرده است. ملاحظه می شود که عنوان کتاب بسیار کلی است بنابراین براحتی می توان در

همان بخش اول پیرامون نظریه های موجود بحث کرد. اگر چنین اقدامی صورت می گرفت خواننده با سطح شناختی بالاتری در خصوص موضوع مورد بحث آشنا می شد. از دیگر کاستی های این اثر عدم همخوانی عنوان آن با عناوین دروس کارشناسی است. درسی به عنوان «تربیت بدنی در مدارس» در فهرست عناوین دروس کارشناسی وجود ندارد بجای آن درسی به نام روش تدریس تربیت بدنی وجود دارد. تعداد صفحات کتاب تحت هر شرایطی با توجه به تجارب آموزشی برای دو واحد درسی زیاد است. در این اثر مولف از تمامی مولفه های جامعیت صوری (ابزارهای علمی لازم مانند پیشگفتار، مقدمه، فهرست تفصیلی، آزمون و تمرین، تصویر و خلاصه و...) برای تفهیم موضوع بهره نجسته است. مولف مقدمه ای برای معرفی اثر ارائه کرده است که این مقدمه نسبتاً کوتاه است و صرفاً به ساختار کتاب اشاره می کند و سخنی از کتابهای مشابه خودش نمی کند. بخش ها و فصول دارای جمع بندی و خلاصه مطالب نیستند. کتاب دارای نتیجه گیری برای فصول نیست. یکی از ضعف های کتاب نداشتن مدل برای تالیف است، بنابراین ارتباط فصول و بخش ها تحت تاثیر این موضوع گیج کننده است. تعداد ۱۸ جدول و ۲۰ نمودار در کتاب استفاده شده است که توزیع پراکنده آن در تمام فصول یکسان نیست. کتاب دارای پیش گفتار نیست. مولف می توانست بسیاری از مطالب را از جمله بخش عمده از فصل پانزدهم را در قسمت پیش گفتار بیاورد. اگرچه کیفیت، میزان کاربرد و معادل سازی اصطلاحات تخصصی در این اثر خوب ارزیابی می شود. اما در فصل اول دو مفهوم تربیت بدنی و ورزش مدارس باید پردازش می شد. مولف باید تربیت بدنی را معادل ورزش مدرسه تعریف می کرد تا خواننده متوجه شود که ورزش مدرسه همان تربیت بدنی است.

۴. نتیجه گیری و پیشنهادات

واژه تربیت بدنی و ورزش مدرسه که به شکل معادل مورد استفاده قرار می گیرند (Haag, ۲۰۰۸)، گویای کارکرد فعالیت های جسمانی و حرکتی در مدارس به عنوان یک درس از حوزه سلامت و تربیت بدنی در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران است (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱). ظرفیت های این درس مطابق با یافته های علمی در ساحت های اعتقادی و اخلاقی، زیستی و بدنی، علمی و فناوری، اجتماعی و سیاسی، فرهنگی و هنری و اقتصادی و حرفه ای قابل دسترسی بوده و چنانچه برنامه ریزی جامعی صورت پذیرد، موجبات رشد و تکامل

دانش آموزان را فراهم می سازد (Haag، ۲۰۰۳ و Hardman، ۲۰۰۸). یکی از مهمترین راههای تحقق چنین برنامه های جامعی تولید کتابهای درسی در حوزه های نظری (برای نمونه: پداگوژی ورزشی) و موضوعی (برای نمونه: آموزش ورزش) درس تربیت بدنی است.

توجه به نظریه پداگوژی ورزشی و به تبع آن نظریه برنامه درسی و نظریه آموزش ورزش در تالیف کتابهای دانشگاهی در این زمینه می تواند موجب افزایش کیفیت آنها شود. همچنین انتخاب نوع سبک تالیف به ویژه در این نوع کتابها کمک بزرگی به فهم و کاربرد ساده آن می کند. در این خصوص می توان از ساختارهای عاملی و فرآیندی یاد کرد. هاگ و نیکسون (۱۹۸۵) اظهار می دارند که ترکیب ساختار عاملی و فرآیندی باید در یک نظام آموزشی تحقق پیدا کند. چنین ترکیبی گویای درک واقعی آن چیزی است که در واقعیت اتفاق می افتد. به عبارت دیگر عناصر و عوامل تاثیر گذار همواره در طول یک فرآیند و مرحله به مرحله در تعامل با یکدیگر امکان وقوع یک امر را فراهم می سازند. بنابراین نداشتن الگوی برای تالیف ضعیفی است که کتاب «تربیت بدنی در مدارس» از آن بی بهره است. و از اینرو مخاطب بدون داشتن نقشه راه صرفاً با انبوهی از دانش روبرو می شود.

یافته ها نشان داد در تحلیل ابعاد شکلی، کتاب دارای امتیازات جامعیت صوری در حد مطلوبی است. کاستی های شکلی عمده ناشی از جذابیت کم روی جلد؛ بیان مبهم هدف اصلی اثر؛ نبود پیشگفتار، فهرست اجمالی، اهداف درس، خلاصه فصل و بخش، نتیجه گیری و پیشنهادات و واژه نامه موضوعی می شود. کیفیت چاپ متوسط (و شامل مواردی همچون نوع کاغذ، جلد کتاب، تنظیم جداول و نمودار و...) است. گذشته از اینکه محتوا چه باشد، روش ارائه آن در شکلی ساختار یافته و جامع متناسب با نیازهای مخاطب می تواند کمک زیادی به تسهیل یادگیری و انتقال آن بکند. در این کتاب مولف از برخی از مولفه های جامعیت صوری مثل پیشگفتار برای نگارش ایده اصلی و اشاره به سابقه این درس و امثالهم استفاده نکرده و ایجاد فصل پانزدهم بدون ارتباط با بخش چهارم موجب کاستی و نقص ساختاری در کتاب شده است.

یافته ها نشان داد در تحلیل ابعاد محتوایی، کتاب دارای امتیازات محتوایی شامل: چینش مطالب در قالب بخش ها و فصول برای ایجاد نظم منطقی؛ انسجام درونی مطالب در درون فصول؛ درج منابع در انتهای هر بخش؛ عدم سوگیری علمی؛ سازواری محتوا با فرهنگ و ارزشهای اسلامی؛ تطابق محتوای فصول با سر فصل های برخی از دروس

دانشگاهی؛ استفاده مؤلفه های جامعیت صوری در انتقال مفاهیم محتوا و کیفیت کاربرد و معادل سازی اصطلاحات فنی. نتیجه گرفته می شود که انسجام درونی مطالب در درون فصول بخودی خود آنچنان است که خواننده را از مراجعه به منابع دیگر بی نیاز می کند. اساتید می توانند بطور گزینشی از مطالب فصول بهره ببرند. کاستی های محتوایی شامل: نداشتن ایده کلی و متناسب با آن آشفستگی در بهره گیری از مدل های ساختاری و محتوایی در ارائه محتوای کتاب؛ عدم ارجاعات کافی و ناهمخوانی کمی آنها؛ فقدان ارائه تصویری جامع از تمامی مؤلفه های درس تربیت بدنی؛ بی توجهی نسبی به اشاره به نظریه های علمی موجود؛ عدم همخوانی محتوای کتاب با سر فصل یک درس مشخص و سرانجام عدم استفاده از تمامی مؤلفه های جامعیت صوری در انتقال و تحکیم محتوا. یکی از مهمترین کاستی های کتاب آن است که حجم مطالب آن برای دو واحد درسی زیاد است.

نداشتن الگوی مناسب برای تالیف کتاب باعث شده نسبت مطالب رعایت نشده و کتاب تبدیل به مجموعه مطالبی شود که پیرامون درس تربیت بدنی در مدارس حائز اهمیت است. نمونه بارز دیگر در این خصوص اشاره مختصر به موضوع سنجش و ارزیابی از درس تربیت بدنی در درون فصل یازدهم است در حالیکه مناسب بود تا فصل جداگانه ای به آن اختصاص یابد. این یافته با نوع تالیف شفیع (۱۳۸۶) که فصل جداگانه ای را به ارزیابی از درس تربیت بدنی پرداخته متفاوت است. نمونه دیگر کم توجهی به نویسنده به بحث مفصل پیرامون روش آموزش و تدریس تربیت بدنی در یک فصل جداگانه است، این یافته با نوع تالیف مولفینی همچون: آذربانی (۱۳۸۹)، آذربانی (۱۳۹۲)، پویانفر (۱۳۷۵) و شفیع (۱۳۸۶) متفاوت است که به خوبی به این مهم پرداخته اند و فصل جداگانه ای به روش آموزش و تدریس اختصاص داده اند.

از پیشنهادات برای تالیف اینگونه کتابها پیروی از مدل شالمن (۱۹۸۶) است. سه نوع دانش توسط او برای معلمان مفهوم سازی شده است. دانش محتوای (Pedagogical content knowledge)، دانش موضوعی (Subject knowledge) و دانش زمینه ای (Context knowledge) (فحوایی)^۱. مولف می تواند با انتخاب نوع دانش مورد نیاز تمرکز خود را به بسط همان دانش و یا تلفیقی از آنها سوق دهد. پیشنهاد دیگر استفاده از مدل سه وجهی برنامه ریزی، اجرا (آموزش) و سنجش و ارزیابی است. در این خصوص می توان از ساختارهای عاملی و فرآیندی توأم استفاده کرد (Haag & Nikon, ۱۹۸۵).

مهمترین نکته حائز اهمیت در خصوص این کتاب، کاربرد آن در برنامه ریزی سطح بالا، آموزش معلمان و دانشجویان است. این کتاب را می توان برای برنامه ریزان و علاقه مندان به کسب دانش در خصوص کارکردهای تربیت بدنی توصیه کرد. اما نباید فراموش کرد که با تصویب سند مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰) و به دنبال آن تصویب سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۱) نویسندگان بایستی نیم نگاهی به این اسناد کرده تا مطالبی در کتابها ذکر نشود که برنامه ریزان و معلمان را دچار ابهام نماید.

پی نوشت

^۱ ایده دانش محتوای پداگوژی اولین بار توسط لی شالمن در سال ۱۹۸۶ و گروهی از همکارانش که بر روی پروژه رشد دانش در آموزش^۱ در حوزه تعلیم و تربیت مطرح شد. تمرکز پروژه بر مطالعه مدلی کامل برای فهم یاددهی و یادگیری بود (شالمن و گروسمن، ۱۹۸۸).

منابع

- آذربانی، احمد. (۱۳۸۹). روش ها آموزش تربیت بدنی. تهران: آوای ظهور
- آذربانی، احمد. (۱۳۹۲). روش ها، فنون و الگوهای تدریس تربیت بدنی. تهران: آبیژ
- اسمعیلی، محمد رضا. (۱۳۸۸). تاریخ تربیت بدنی و ورزش. تهران: سمت.
- اسمعیلی، محمدرضا. (۱۳۸۹). مطالعه تطبیقی برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی، راهنمایی و متوسطه ایران و کشورهای منتخب جهان و آرایه‌ی الگوی مناسب برای تدوین راهنمای برنامه درسی تربیت بدنی. تهران: سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی.
- امیرتاش، علیمحمد. (۱۳۷۲). کلیات روش های تدریس درس تربیت بدنی دوره ابتدایی. تهران: وزارت آموزش و پرورش
- پویانفر، علیرضا. (۱۳۷۵). روش تدریس تربیت بدنی در مدارس راهنمایی. وزارت آموزش و پرورش
- جوادی پور، محمد. (۱۳۸۵). طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی تربیت بدنی در مدارس ابتدایی ایران. رساله دکتری انتشار نیافته: دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم تهران
- حلاجی، محسن. (۱۳۹۵). الگوها و روش های تدریس در آموزش تربیت بدنی (ورزش مدرسه)، کرج: مهاتما گاندی.

- رمضانی نژاد، رحیم. (۱۳۹۲). تربیت بدنی در مدارس. تهران: سمت.
- رمضانی نژاد، رحیم. (۱۳۸۵). مدل‌های آموزش تربیت بدنی در مدارس. مجموعه مقالات چهارمین همایش ملی تربیت بدنی.
- سراج‌زاده، غلامرضا و همکاران، (۱۳۸۲). کتاب تربیت بدنی پایه اول ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش.
- سراج‌زاده، غلامرضا و همکاران، (۱۳۸۲). کتاب معلم تربیت بدنی، راهنمای تدریس، پایه اول ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش.
- شفیعی، محسن. (۱۳۸۶). روش تدریس تربیت بدنی. تهران: انتشارات دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
- شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۱). برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران تهران: وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی .
- شورای عالی آموزش و پرورش. (۱۳۹۰). مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران. تهران: وزارت آموزش و پرورش.
- نوبدی، احد. (۱۳۹۲). نقدی بر کتاب «انگیزش در یادگیری و آموزش: نظریه‌ها و کاربردها»
- هاگ، (۱۳۹۳). مبانی تربیت بدنی، آینده تربیت بدنی و ورزش مدرسه در دنیای امروز، ترجمه محسن حلاجی. در دست چاپ.
- هلیسون، دونالد. (۱۳۹۲). آموزش تربیت بدنی، اهداف و راهبردها، ترجمه دکتر محسن حلاجی. تهران: نشر ورزش
- هلیسون، دونالد. (۱۳۹۲). آموزش مسئولیت پذیری از طریق فعالیتهای حرکتی، ترجمه دکتر محسن حلاجی. انتشار نیافته.

Boulder Valley School District Board of Education. (2009). High School Physical Education Curriculum Essentials. www.bvsd.org/boe

Haag H. & Haag, G. (2003). Dictionary. Sport - Physical Education - Sport Science. Kiel:ISS.

Haag, Herbert. (2008). The Future of School Sport in Today's World. German: university of Kiel.

Hardman, K. (2000). Comparative physical education and sport. In ICSSPE (Ed.), VADEMECUM Directory of Sport Science (pp. 59-81). Berlin: ICSSPE (5th Ed., 2008)

Manuel López-Pastor, V.& Kirk D.(2012). Alternative assessment in physical education: a review of international literature. Retrieved from www.researchgate.net.

محسن حلاجی ۶۷

- Shulman, L. S. (1987). Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform. *Harvard Educational Review*, 57(1), 1-22.
- Shulman, L., & Grossman, P. (1988). *The Intern Teacher Casebook*. San Francisco, CA: Far Wets Laboratory for Educational Research and Development.